

Nr 316.

Av herr **Osvald m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 161 till årets riksdag angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m. ha en rad åtgärder föreslagits i syfte att samordna hela det statliga och statsunderstödda försöksväsendet inom jordbrukets område, särskilt med avseende på dess centrala ledning. I enlighet med de direktiv, som lämnades för den utredning, som ligger till grund för propositionen, skulle syftemålet med en eventuell omorganisation vara att undvika dubbelarbete och skapa större effektivitet genom att motverka tendenser till splittring. Det skulle därför, som bl. a. livsmedelskommissionen framhåller i sitt remissyttrande, ha varit önskvärt, om dubbelarbetets omfattning och innebörd utförligare diskuterats av utredningen. Att så icke skett torde i själva verket bero på att utredningen, såsom den själv framhåller och som också understrukits i flera av remissyttrandena, funnit, att dubbelarbete icke förekommit i den omfattning, som man vid ett första påseende måhända kan ha anledning att tro. Och utredningen tillägger (s. 56): »Dubbelarbete i den mening, att ett och samma problem är föremål för undersökning från olika håll, torde för övrigt icke alltid kunna sägas vara av ondo.» Man kan gå ett steg längre och säga, att dubbelarbete i denna mening är nödvändigt för att problemen skola bli allsidigt belysta och snabbt och säkert lösta på ett sådant sätt, att de kunna omsättas i praktiken.

I den mån dubbelarbete förekommit inom mosskulturens och betesskötselns områden, torde ju detta nu komma att upphöra genom Svenska vall- och mosskulturföreningens förstatligande, och det hade därför funnits desto mindre anledning att nu vidtaga några särskilda åtgärder i fråga om centralisering av försöksväsendets ledning.

Det hade under sådana omständigheter varit naturligt, om några särskilda åtgärder i syfte att, som det heter, samordna försöksverksamheten icke föreslagits. Så har emellertid skett dels genom förslaget om en överinspektörsbefattning för försöksväsendet, dels genom förslaget att tilldela lantbrukshögskolans styrelse vidgade befogenheter.

Vad först överinspektören beträffar skall denne enligt departementschefen ha till uppgift

- 1) att följa den statliga och statsunderstödda försöksverksamheten liksom ock verksamheten vid högskolans forskningsinstitutioner,
- 2) att övervaka lantbrukshögskolans försöksinstitutioner,

- 3) att inspektera statens trädgårdsförsök, statens växtskyddsanstalt, Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt,
- 4) att leda och samordna försöksväsendet,
- 5) att tillse att försöksverksamhetens resultat snabbt spridas till jordbrukarna,
- 6) att förmedla uppslag från jordbrukarna till försöksverksamheten,
- 7) att företräda försöksverksamheten utåt,
- 8) att tillse att försöksverksamheten får goda arbetsmöjligheter, samt
- 9) att befordra försöksverksamhetens ändamålsenliga utveckling.

Däremot uttalas det i propositionen, att överinspektören icke skall taga direkt befattning med administrationen eller med den fackliga verksamheten inom försöksinstitutionerna.

Det har bl. a. i statens livsmedelskommissions yttrande över utredningen anmärkts, att överinspektörens (överdirektörens) befogenheter icke voro angivna med tillräcklig klarhet. Det torde knappast kunna göras gällande, att propositionen skapat större klarhet på denna punkt.

I överinspektörens arbetsuppgifter skall bl. a. ingå, såsom ovan angivits, att tillse, att försöksverksamhetens resultat på bästa sätt komma jordbruket till godo. Detta är emellertid en uppgift, som redan nu skötes av ett särskilt organ, nämligen jordbrukets upplysningsnämnd. Något behov av ytterligare tillsyn rörande denna angelägenhet har icke påvisats. Här torde man med rätta kunna tala om onödigt dubbelarbete.

Det är en verklighetsfrämmande uppfattning, som kommit till uttryck i den under punkt 6 här ovan angivna arbetsuppgiften. Fruktbärande nya uppslag och idéer inom vetenskaplig forskning och praktisk försöksverksamhet komma från dem, som själva syssla med problemens lösning, under arbetets gång på grund av vunna resultat eller under kontakterna med andra forskare eller med praktikens män. Däremot komma de ytterst sällan från dem, som stå i den administrativa eller organisatoriska ledningen. Härpå lämnar jordbruksvetenskapens egen historia tillräckliga belägg.

De under punkterna 7, 8 och 9 här ovan angivna arbetsuppgifterna ha hittills såvitt bekant utan anmärkning omhänderhafts av lantbrukshögskolans styrelse och högskolans övriga organ. I fråga om försöksverksamheten föreligga visserligen många synnerligen angelägna önskemål, men det beror icke på bristande intresse från lantbrukshögskolans sida, att dessa ännu ej kunnat förverkligas.

Överinspektörens övriga arbetsuppgifter bestå i att följa verksamheten och att *övervaka, inspektera, leda och samordna*. Huru detta skall kunna ske utan att han också befattar sig med administrationen och med den fackliga verksamheten inom de olika institutionerna, är svårt att inse. Det framhålles ju också i propositionen, att befattningen har en administrativ karaktär och att stora krav måste ställas på innehavarens organisationsförmåga. Men jordbruksforskningen

är lika litet som annan vetenskaplig eller praktiskt-vetenskaplig forskning be-
tjänat av en dylik övervakare, och inte någon av de institutioner, som syssla
med jordbruksforskning, ej heller något av de organ, som företräda denna, har
tillstyrkt en befattning av den i propositionen angivna arten. Ej heller kan det
göras gällande, att forskningen och försöksverksamheten inom jordbrukets in-
stitutioner bedrivits på ett sådant sätt, att det kan vara befogat att sätta veten-
skapsmännen under övervakning av en person utan vetenskapliga meriter. Den
erforderliga kontrollen över användningen av anvisade medel bör liksom hittills
utövas av ett centralt ämbetsverk.

Det kan, som lantbruksstyrelsen uttalat, »förefinnas fara för att en stark
hand kan verka hämmande i fråga om avdelningsföreståndarnas initiativ», och
styrelsen för statens växtskyddsanstalt framlåter, att tillskapandet av en dylik
befattning kan innebära en fara för växtskyddsarbetets utveckling. Därtill
kommer, som styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut
uttalat, att denne befattningshavare »kan bli till mer skada än nytta, om han
såsom föreslagits blir närmare knuten till vissa institutioner än till andra».

Betydelsen av att på en hand samla ärenden rörande försöksverksamhetens
planläggning får, som lantbruksstyrelsen uttalat, icke överdrivas. Något sakligt
behov av en överinspektör har ej kunnat påvisas, tvärtom kan det befaras, att
centraliseringen blir till men för arbetet. Samordning blir lätt likriktning.
Varken i utredningen eller i propositionen synes man emellertid ha gjort klart
för sig vad samordningen egentligen skall innebära. De institutioner, vilkas
försöksverksamhet skall samordnas, arbeta visserligen alla mot det gemensam-
ma målet att främja vårt jordbruks utveckling, men problemen äro likväl av
mycket skiftande art.

Härtill kommer, att en överinspektörsbefattning, sidoordnad med rektor, lätt
skulle, som lantbruksstyrelsen uttalat, medföra en splittring, som i längden
måste bli olycklig för verksamheten vid högskolan. Det synes därför vara mest
ändamålsenligt, att den överblick över hela jordbruksforskningen och dess behov,
som statsmakterna kunna finna önskvärd, sökes efter andra linjer än den före-
slagna. De kostnader, som en försöksinspektörsbefattning draga, skulle bli be-
tydligt mera fruktbarande, om de användes för en förstärkning t. ex. av den
vetenskapligt arbetande personalen.

Vad åter beträffar de vidgade befogenheter, som tilldelats lantbrukshög-
skolans styrelse, skall denna enligt propositionen få till uppgift att utöva in-
spektion över och vara mellaninstans i anslagsfrågor för en rad institutioner,
som syssla med försöksverksamhet. Högskolestyrelsen skall med andra ord bli
ett slags överstyrelse för statens trädgårdsförsök, statens växtskyddsanstalt,
Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt. Högskolesty-
relsen har därmed pålagts uppgifter, för vilka den icke kan förväntas äga
samma kompetens som de styrelser, som nu stå i spetsen för de fyra nämnda
institutionerna och som redan till väsentlig del utses av Kungl. Maj:t. Genom

den föreslagna anordningen åstadkommes ingalunda den förenkling av försöksverksamhetens ledning, varom en förmodan uttalades i direktiven för utredningen. Tvärtom bli både planläggningen och ledningen mera invecklade och tungrodda än de redan äro. Vad särskilt beträffar högskolestyrelsens ställning som mellaninstans i anslagsfrågor framhåller bl. a. lantbruksstyrelsen med rätta, att högskolestyrelsen härigenom tilldelats en förvaltningsuppgift, för vilken den ej är särskilt lämpad. De avvägningsspörsmål, säger lantbruksstyrelsen, »som ofta förekomma i samband med dessa anslagsfrågor, torde också kunna behandlas mera enhetligt av ett administrativt verk än av högskolestyrelsen». Därtill kommer — och detta är måhända det viktigaste — att den instans, som skall pröva anslagsfrågorna, måste vara helt fristående från de anstalter, vilkas anslagsäskanden skola prövas. Departementschefen tyckes visserligen icke hysa några allvarliga farhågor »för att styrelsen inte skall kunna opartiskt bedöma olika institutioners verksamhet och önskemål». Det torde emellertid inte kunna förnekas, att det vore bättre med en anordning så beskaffad, att alla dylika farhågor vore helt eliminerade.

Lantbrukshögskolans styrelse har också, ehuru den inte avstyrkt utredningens förslag i denna del, uttalat betänkligheter mot den föreslagna anordningen.

Då sålunda förslaget att samla all försöksverksamhet, som bedrivs av lantbrukshögskolan, statens trädgårdsförsök, statens växtskyddsanstalt, Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt, under högskolestyrelsen skulle medföra att arbetet blir mera invecklat och tungrott än vad det borde vara, att högskolestyrelsen pålägges arbetsbördor, för vilka den ej är lämpad, att farhågor kunna komma att hysas för att anslagsfrågor icke komma att prövas helt opartiskt, och då det icke kunnat påvisas, att några fördelar av centraliseringen stå att vinna, synes det mest ändamålsenliga vara att icke utvidga området för högskolestyrelsens befogenheter.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen vid behandling av propositionen nr 161 till årets riksdag måtte besluta

att icke bifalla förslaget om att inrätta en överinspektörsbefattning vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, samt

att icke bifalla förslaget om att utvidga lantbrukshögskolans styrelsens befogenheter på det sätt, som i propositionen föreslagits.

Stockholm den 3 april 1948.

Hugo Oswald.

Wilh. Annér.

Ingrid Oswald.